

Sygn. akt IV CSK 238/16

POSTANOWIENIE

Dnia 1 grudnia 2016 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Irena Gromska-Szuster

w sprawie z powództwa M. I.
przeciwko Gminie P.
o odszkodowanie,
na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej
w dniu 1 grudnia 2016 r.,
na skutek skargi kasacyjnej powoda
od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...)
z dnia 22 grudnia 2015 r., sygn. akt I ACa (...),

- 1) odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania;**
- 2) przyznaje adw. E. O. M. od Skarbu Państwa - Sądu Apelacyjnego w (...) kwotę 5400 zł (pięć tysięcy czterysta złotych), powiększoną o należny podatek od towarów i usług, tytułem zwrotu kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej powodowi z urzędu w postępowaniu kasacyjnym.**

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 22 grudnia 2015 r. Sąd Apelacyjny w (...) oddalił apelację powoda od wyroku Sądu pierwszej instancji oddalającego powództwo o zasądzenie od pozwanej Gminy odszkodowania za szkodę na osobie i mieniu jaką poniósł powód w wyniku bezpodstawnego, jego zdaniem, nie przyznania mu środków z pomocy społecznej

Sądy obu instancji ustaliły, że powód osiąga dochody wyższe od kwoty 542 zł, stanowiącej, zgodnie z art. 8 ust. 1 pkt 1 ustawy z 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (j.t: Dz. U. z 2013 r., poz. 182 ze zm.), próg dochodowy, od którego przysługuje prawo do świadczeń pieniężnych z pomocy społecznej osobie gospodarującej samotnie. Powód ma 75 lat, otrzymuje emeryturę 620 zł, jest współwłaścicielem gospodarstwa rolnego, ma dwie córki obciążone obowiązkiem alimentacyjnym na jego rzecz po 150 zł, lecz się w psychiatrycznie z powodu rozpoznania uporczywych zaburzeń urojeniowych, jednak wniosek o umieszczenie go w zakładzie opiekuńczo-leczniczym bez jego zgody nie został uwzględniony. Toczą się przeciwko niemu postępowania egzekucyjne w związku z zadłużeniem około 300 000 zł jakie powstało w wyniku zaciągania przez niego kredytów bankowych i pożyczek na zajmowanie się wynalazczością. Powód korzysta z różnych form pomocy gminnego ośrodka pomocy społecznej, uważa jednak, że są one niewystarczające. Jego odwołania od decyzji administracyjnych odmawiających przyznania mu prawa do świadczeń z pomocy społecznej nie były uwzględniane.

Sądy obu instancji uznały, że zakwestionowane przez powoda działania i zaniechania pozwanej Gminy nie były bezprawne, w rozumieniu art. 417, art. 417¹ § 2 i art. 417² k.c., jak również nie powstała szkoda powoda nimi spowodowana. Stwierdziły także, że nie może być uznany za szkodę brak wystarczających środków na zaspokojenie potrzeb powoda, gdyż jego trudna sytuacja materialna nie wynika z zaniechania Gminy przyznania mu pomocy socjalnej, lecz w znacznym stopniu z działań samego powoda.

W skardze kasacyjnej, opartej na zarzutach naruszenia art. 379 pkt 5 k.p.c., art. 379 § 2 w zw. z art. 379 pkt 5 k.p.c., art. 5 k.p.c., art. 310 § 2 k.p.c., art. 117 § 5

i 6 k.p.c. oraz art. 45 ust. 1 Konstytucji RP i art. 6 ust. 1 Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności (Dz. U. z 1993 r., Nr 61, poz. 284), powód jako uzasadnienie wniosku o przyjęcie skargi do rozpoznania wskazał przesłanki przedsądu przewidziane w art. 398⁹ § 1 pkt 3 i 4 k.p.c.

Zdaniem skarżącego wyrok Sądu Apelacyjnego w (...) w sposób oczywisty narusza prawo, ponieważ Sąd rażąco naruszył obowiązujące normy, tj. art. 117 § 5 k.p.c. odmawiając adwokata z urzędu osobie chorej psychicznie i nie udzielając powodowi pouczenia na rozprawie w trybie art. 210 § 2¹ k.p.c. Zdaniem skarżącego skoro Sąd nie przydzielił powodowi adwokata to istniała potrzeba udzielania powodowi pouczeń w trybie art. 5 k.p.c. co do wniesienia zażalenia na postanowienie oddalające wniosek o ustanowienie adwokata z urzędu. Powód z powodu choroby psychicznej i nieporadności nie umiał sporządzić zażalenia na odmowę ustanowienia adwokata z urzędu. Niemożność właściwego skorzystania z instytucji procesowych przez osobę chorą psychicznie powoduje konieczność ustanowienia przez Sąd pełnomocnika z urzędu, a uchybienie temu obowiązkowi stanowi podstawę nieważności postępowania przewidzianą art. 379 pkt 5 k.p.c.

Powód stwierdził również, że naruszenie art. 210 § 2¹ k.p.c. miało istotny wpływ na wynik sprawy bowiem nastąpiła prekluzja zarzutu apelacji na skutek nie dopełnienia przez niego wymagania przewidzianego w art. 162 k.p.c.. Okoliczności te wskazują, że powód nie może sam bronić swoich praw, a ponieważ stronę przeciwną reprezentował radca prawny, dla wyrównania szans powinien zostać ustanowiony dla powoda pełnomocnik z urzędu. Uchybienia te doprowadziły do naruszenia art. 45 Konstytucji RP i art. 6 ust. 1 Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Analiza uzasadnienia wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania w kontekście materiału sprawy oraz uzasadnienia zaskarżonego wyroku prowadzi do oceny, że w sprawie nie doszło do nieważności postępowania, na którą powołuje się skarżący.

Ocena, czy doszło do pozbawienia strony możliwości obrony jej praw, powinna być dokonywana przez pryzmat konkretnych okoliczności sprawy, a analizę, czy doszło do pozbawienia strony możliwości działania, trzeba rozpocząć od ustalenia, czy nastąpiło naruszenie przepisów procesowych, a jeżeli tak, to czy uchybienie to wpłynęło na możliwość strony działania w postępowaniu; w końcu zaś należy ocenić, czy pomimo zaistnienia tych okoliczności strona mogła bronić swych praw w procesie. Dopiero w razie kumulatywnego spełnienia wszystkich tych przesłanek uzasadnione jest stwierdzenie, że strona została pozbawiona możliwości obrony swych praw (porównaj między innymi uzasadnieniu wyroku Sądu Najwyższego z dnia 28 marca 2008 r., V CSK 488/07, LEX nr 424315).

Nie można przyjąć, aby sama odmowa ustanowienia przez sąd pełnomocnika z urzędu stanowiła czynnik pozbawiający stronę możliwości obrony jej praw (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 12 września 2007 r., I CSK 199/07, LEX nr 461625). Podobnie sam fakt istnienia choroby psychicznej strony nie uzasadnia konieczności uwzględnienia jej wniosku o ustanowienie pełnomocnika z urzędu. Także w takiej sytuacji sąd ocenia, czy udział adwokata lub radcy prawnego jest w sprawie potrzebny (art. 117 § 4 k.p.c.) i tylko wówczas, gdy sprawa jest skomplikowana pod względem faktycznym lub prawnym lub gdy strona wykazuje nieporadność i nie podejmuje stosownych działań procesowych, obowiązany jest ustanowić pełnomocnika z urzędu (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 19 lutego 2010 r., IV CSK 318/09, LEX nr 678016).

Naruszenie art. 5 i art. 212 k.p.c. (przez nie udzielenie stronie pouczeń co do czynności procesowych), nie powoduje nieważności postępowania, lecz może być uchybieniem mogącym mieć wpływ na wynik sprawy (art. 398³ § 1 pkt 2 k.p.c.), jeżeli in concreto zachodziła potrzeba udzielenia stronie stosownych pouczeń (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 3 grudnia 1997 r., I CKN 336/97, Prok. i Pr. 1998, nr 7-8, poz. 43). Uzasadniona potrzeba udzielania pouczeń występuje wówczas, gdy czynności w procesie podejmuje osoba nieporadna lub niemająca dostatecznej znajomości prawa - udzielenie pouczenia ma zapobiec wówczas nierówności między podmiotami postępowania, nie może natomiast naruszać bezstronności sądu. Jeżeli powód, pomimo swej niepełnosprawności,

wykazał w dotychczasowym postępowaniu aktywność, a także znajomość prawa w stopniu wskazującym na umiejętne popieranie powództwa, to zarzut uchybienia art. 5 i 212 § 2 zawarty w skardze kasacyjnej należy uznać za niezasadny (por. wyr. SN: z 11 października 2007 r., IV CSK 174/07, PS 2008, nr 9, s. 119).

Odnosząc powyższe rozważania do rozpoznawanej sprawy należy stwierdzić, że wbrew zarzutowi skarżącego nieustanowienie dla niego zawodowego pełnomocnika nie implikowało nieważności postępowania. Przebieg dotychczasowych postępowań, zarówno administracyjnych jak i sądowych, a zwłaszcza aktywność powoda oraz treść licznych składanych przez niego pism procesowych, nie wskazują na nieporadność skarżącego w przedstawianiu stanowiska w sprawie i dochodzeniu swoich racji. Powód został pouczone przez Sąd pierwszej instancji o terminie i sposobie wniesienia zażalenia na postanowienie o odmowie ustanowienia pełnomocnika z urzędu. Nie ma żadnych podstaw do uznania, że nie wniósł zażalenia z powodu nieporadności i nieumiejętności sporządzenia tego środka, skoro umiał samodzielnie sporządzić i wnieść apelację. Pomimo swej choroby powód nie jest nieporadny życiowo a w postępowaniu w niniejszej sprawie wykazał aktywność, a także znajomość prawa wystarczającą do właściwego sformułowania roszczenia i racjonalnego prowadzenia procesu sądowego. Przebieg postępowania, rodzaj i treść składanych przez niego wniosków i pism procesowych wskazuje, że mimo oddalenia przez Sąd pierwszej instancji jego wniosku o ustanowienie pełnomocnika z urzędu, powód nie był pozbawiony możliwości obrony swych praw, w rozumieniu art. 379 pkt 5 k.p.c.

Skarżący nie wykazał również, że skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona, w rozumieniu art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c., a więc, że w sprawie doszło do kwalifikowanego: oczywistego naruszenia prawa, widocznego od razu, przy wykorzystaniu podstawowej wiedzy prawniczej, bez potrzeby głębszej analizy oraz że w wyniku takiego naruszenia prawa, zapadł w drugiej instancji wyrok oczywiście wadliwy. Sam zarzut naruszenia, nawet oczywistego, określonych przepisów prawa, nie prowadzi wprost do oceny, że skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona, bowiem mimo oczywistego nawet naruszenia przepisów, wyrok może być prawidłowy (porównaj między innymi postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 8 marca 2002 r. I PKN 34/01, OSNP 2004/6/100, z dnia

10 stycznia 2003 r. V CZ 187/02, OSNC 2004/3/49 i z dnia 11 stycznia 2008 r. I UK 285/07, nie publ.).

Dotyczy to w szczególności zarzutu oczywistego naruszenia przepisów postępowania, na co powołuje się skarżący wskazując, jako oczywiście naruszone, przepisy art. 5 k.p.c., art. 117 § 5 i 6 k.p.c. oraz art. 210 § 2 k.p.c. Wobec tego, że zgodnie z art. 398³ § 1 pkt 2 k.p.c. podstawą skargi kasacyjnej może być naruszenie przepisów postępowania tylko wtedy, gdy mogło mieć wpływ na wynik sprawy, konieczne było wykazanie, że naruszenie tych przepisów mogło mieć wpływ na wynik przedmiotowej sprawy. Skarżący nie tylko nie przedstawił żadnych wywodów w tym zakresie, ale także nie wskazał jako podstawy kasacyjnej naruszenia przepisów prawa materialnego, w tym art. 417, art. 417¹ i art. 417² k.c. będących podstawą jego roszczenia i oddalenia powództwa przez Sądy obu instancji. Uniemożliwia to jakąkolwiek ocenę, czy ewentualne naruszenie przepisów postępowania mogło mieć wpływ na treść zaskarżonego wyroku.

Biorąc wszystko to pod uwagę Sąd Najwyższy na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c. odmówił przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania, nie znajdując też okoliczności, które w ramach przedsądu obowiązany jest brać pod uwagę z urzędu.

O kosztach pomocy prawnej udzielonej pozwanemu z urzędu w postępowaniu kasacyjnym orzeczono na podstawie § 2, 3, 4 ust. 1 i 3, § 8 pkt 7 i § 16 ust. 4 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez adwokata z urzędu (Dz. U. z 2015 r., poz. 1801).